

Anna Bosch Pareras (1950-2009) i la passió per la política.

Alcaldessa de Mollet entre 1979-1983

Antònia Castellana Aregall*

0. Introducció

Quan la revista *Notes*, que edita el Centre d'Estudis Molletans, m'encarrega aquestes ratlles penso que és una gosadia acceptar-ho; el comiat de l'Anna, la primera alcaldessa de la Democràcia, és massa recent. Malgrat compartir amb ella recorreguts semblants durant la dictadura, tenint la mateixa edat cronològica i compartint moltes opinions, percebo una llacuna important: no sóc ciutadana de Mollet. Això m'obliga a generalitzar sobre el fet de ser dones del PSUC assumint la responsabilitat d'una alcaldia, fet que, lluny de ser un inconvenient, intentaré transformar en avantatge.

La distància en el temps i l'espai assosseguen les reflexions: enguany fa 30 anys d'aquells primers Ajuntaments Democràtics que recuperaven les llibertats a l'àmbit municipal, el darrer a recobrar-les tot i ser el més immediat a la població. Enrere quedaren les pors del govern d'Adolfo Suárez, que temia convocar-les evocant l'antecedent republicà de l'any 1931, en què unes eleccions municipals significaren l'enderroc de la monarquia i la proclamació de la II República.

Vaig conèixer l'Anna essent ambdues alcaldesses a les nostres respectives localitats. Es creà una gran sintonia,

i potser perquè érem conscients de ser les dues úniques alcaldesses del PSUC en aquells comicis de l'any 1979, intercanviàrem experiències durant i després dels nostres respectius mandats electorals. Enmig, han transcorregut molts anys en què vàrem perdre el contacte seguint els camins de la vida, però el febrer del 2008 reiniciàrem el vincle retrobant-nos per a reflexionar conjuntament sobre el nostre pas per la política al PSUC i a l'Ajuntament. Llavors es gestà el desig de celebrar una trobada d'alcaldeses

17

Anna Bosch, 1979.

* Alcaldessa de Molins de Rei (període 1979-1987). alcaldesses79@gmail.com

al Figaró el 22 de setembre del 2008, que significà posar paraules a les vivències assolides en el transcurs de la nostra estada als governs municipals en diferents pobles i viles del nostre país.

L'Anna ens ha deixat texts del seu pensament i de la seva experiència, la qual cosa ens facilita rescatar la seva opinió, sobre el que va significar l'assumpció de l'alcaldia a Mollet del Vallès, quan la construcció de la Democràcia era un repte i el fet de ser dona en una societat patriarcal redoblava aquest desafiament.

1. De l'oposició antifranquista a les eleccions municipals i al govern local

Dècada 1970... De ser joves idealistes i lluitadores... al poder municipal...

18

Tant l'Anna Bosch com jo nasquérem l'any 1950, en la sina de famílies humils arrelades al territori, participatives en les entitats parroquials, culturals i esportives, amb antecedents agraris i vinculats al treball de la terra.

Vam néixer durant la llarga postguerra, tot just s'acabaven les cartilles de racionament per a proveir les famílies d'allò més bàsic. El país vivia immers en la supervivència, després de la desfeta que van suposar l'aixecament militar feixista de l'any 1936 i la Guerra Civil (1936-1939). La repressió era fèrria, imperava el Nacional Catolicisme.

Les nostres foren famílies nombroses, de quatre i cinc germans, la qual cosa determinava que els recursos econòmics familiars fossin escassos i rendibilitzats al màxim. Repassant els nostres antecedents, comprovo una màxima comuna dels nostres progenitors: procurar-nos com a herència

uns estudis que ens permetessin afrontar la vida amb un bagatge formatiu sòlid, en aquells temps una proesa.

Estudiem el batxillerat en una època en què estudiar no era cosa de dones. L'Anna l'inicia al Figaró i l'acaba a Barcelona, ja emancipada de la família. Jo l'estudio en un internat de monjes, continuant després els estudis de magisteri a Barcelona.

Aterrem durant la dècada dels anys seixanta (del segle XX) al cap i casal de Catalunya, a Barcelona, on brogien aires de llibertat. Aquest fet ens obre els ulls a nous horitzons de tota mena: la cultura catalana, la caputxinada, el maig del 1968, l'Estat d'Excepció, les lluites obreres, Euskadi, la guerra dels Sis Dies a Palestina, la Nova Cançó, el Cinema d'Art i Assaig, el teatre, l'existencialisme...

Una curiosa coincidència és que ambdues emmalaltim d'hepatitis al mateix moment pràcticament, tenim divuit anys. Reflexionant-hi al cap dels anys considero que la realitat social i política ens engolí, ens sobrepassà, massa descobriments en poc temps i una implicació potser excessiva. Calia aturar i metabolitzar-ho.

«En un any i mig vaig aprendre més coses que en tota la vida. Però acabat el curs —que vaig aprovar— una hepatitis em va tenir dos mesos al llit. El descans em va servir per a reflexionar sobre les meves descobertes.»¹

A l'inici dels setanta, un fet colpidor, l'anomenat «Judici de Burgos», ens sotragueja i ens compromet. L'Anna contacta amb el PSAN, Partit Socialista d'Alliberament Nacional, i jo amb el Moviment de Barris i fàbriques del Baix Llobregat; poc després m'incor-

1. Els texts entrats i entre cometes són paraules de l'Anna. Pàgina 3, *Les dones i la política*.

poro a l'Organització Comunista Bandera Roja (OCEBR). L'Anna es proletaritzava i s'immergeix en el sindicalisme i el moviment obrer, entra a Comissions Obreres. En paral·lel, jo treballava de mestra en una Cooperativa Escolar de pares i mestres, dins del moviment de renovació pedagògica de Rosa Sensat i participo sindicalment a les Comissions de Mestres; als vespres vaig a la Universitat.

«Durant el procés de Burgos vaig entrar a militar al PSAN. No en sabia res, de política, però l'objectiu de l'alliberament social i de classe que es proposava al PSAN responia a les meves preocupacions: una Catalunya dels treballadors. Manifestacions, reunions clandestines, curssets de formació política, repartiment de fullets... El pis on vivíem era una espècie de magatzem de material clandestí. Això ens obligava a canviar de pis tot sovint.»²

«Arribaven notícies de tortures que patien els companys detinguts; a les vagues obreres els companys queien assassinats per la policia. El PSAN va plantejar-se el treball a CCOO i a les fàbriques: calia col·locar la reivindicació nacional juntament amb la lluita de classes. Uns quants militants vàrem decidir anar a treballar a les fàbriques; el nostre voluntarisme era il·limitat.»³

L'Anna va ser membre de la Comissió Nacional de Catalunya de CCOO amb en Cipriano Garcia, en Josep Lluís López Bulla i en Paco Frutos, el qual la posà en contacte amb el PSUC i en formà part a partir de l'any 1972. El PSUC

de llavors era el "PARTIT" en majúscules, no n'hi havia d'altre que fos un referent en singular. Partit de classe i nacionalista, jugà un paper cabdal, aglutinant i promovent el teixit associatiu d'avantguarda a les associacions de veïns, a les fàbriques, a la universitat, en el món de la cultura, encapçalant els organismes unitaris com l'Assemblea de Catalunya i la Comissió de forces polítiques.

«En aquest marc vaig conèixer persones extraordinàries que estimaré sempre. Fou una experiència irreplicable que em va fer madurar com a ciutadana, però sobretot com a persona.»⁴

Repassant les nostres biografies copsa la importància que tingué el IV Congrés del PSUC en què ella és elegida membre del Comitè Central.

«Aquí vaig conèixer els dirigents comunistes històrics amb les seves heroïcitats i les seves misèries. Em vaig trobar compromesa enmig de les lluites entre els diferents corrents i en les batesses del poder paral·leles que s'hi donaven. Era massa idealista per a destriar una cosa de l'altra, però fins anys més tard no vaig adonar-me d'aquest greu error.»⁵

La meua experiència congressual va ser de militant de base. Un col·lectiu important procedents de l'OCB Bandera Roja ens incorporem al PSUC l'any 1974; després d'un debat intern acalorat i trencador, uns entràrem a la primavera i la resta del grup a la tardor. Aquesta fou la primera experiència d'escissió i de

2. Pàgina 63, *Les dones i la política*.

3. Pàgina 64, *Les dones i la política*.

4. Pàgina 65, *Les dones i la política*.

5. Pàgina 65, *Les dones i la política*.

fractura en un partit d'esquerres. En entrar al PSUC del meu poble sóc escollida responsable política del partit fins a l'assumpció de l'alcaldia, moment en què vaig dimitir per dedicar-me intensament al càrrec.

En el PSUC vaig assistir al IV i al V Congrés, vaig experimentar altra vegada —deixant de banda els continguts ideològics, tàctics i estratègics— el predomini soterrat de les lluites pel poder en el si del partit. No vaig assistir mai més a un congrés. A mi, el que m'esperonava de la política era el treball directe amb la gent per una societat lliure. Analitzat amb temps i més experiència, comprovo que defugia aquesta mena de conflictes, propi de moltes dones; potser calia implicar-s'hi i contribuir a la seva resolució. Més endavant, l'any 1982, vaig viure el trencament del PSUC a l'alcaldia, fet que va ser dur i aliè a les causes municipals que teníem entre mans.

20

2. Eleccions Municipals 1979, assumpció de l'alcaldia

Tant a Mollet com a Molins de Rei, el PSUC guanya les primeres eleccions amb una majoria folgada, la cap de llista és una dona i això li confegeix excepcionalitat. El diccionari ho diu molt clar: «*alcaldessa* (femení): L'esposa de l'alcalde». Fou un mot debatut els primers dies després de l'elecció. L'Anna i jo tinguérem molt clar que era el diccionari el que havia de canviar tard o d'hora, perquè la llengua en aquest cas és superada per la realitat; semblava una qüestió particular, però no ho era, el llenguatge no és neutre. Avui això no es discutiria, malgrat el que pugui dir el diccionari, ja que Catalunya té més d'un centenar d'alcaldesses.

En aquest mateix sentit la sociòloga Isabel Segura assegurava, amb l'hemeroteca a la mà, que el diari *Avui* del 20 d'abril de 1979 havia editat els resultats electorals del Baix Llobregat donant com a alcalde electe a Molins de Rei un Antoni, en lloc d'una Antònia. En ser l'única dona escollida a la meua comarca, havia de ser un error; però no ho era, potser fou l'excepció que confirma la regla. El diari esmentat, malgrat aquesta falla, publicà dinou entrevistes a les alcaldesses escollides en aquella contesa electoral al Principat; la periodista Maria Favà, ens entrevistà a totes entre la primavera i l'estiu de 1979.⁶

Recentment, el 19 d'abril de 2009, la mateixa periodista, en el dominical «A més a més» de l'*Avui* recordarà aquelles entrevistes amb motiu dels 30 anys d'Ajuntaments Democràtics.

L'elecció en el si del partit no comportà dificultats de cap mena; era la conseqüència lògica derivada de les responsabilitats assumides anteriorment públicament i clandestinament, fent partit, fent sindicalisme, fent treball unitari amb les altres forces polítiques...

El fet de ser dones joves no suposà mai cap entrebanc durant la dictadura, ans al contrari, potser generàvem simpatia; també és cert que assumint responsabilitats al PSUC i al moviment antifranquista érem el blanc fàcil de la repressió policial; les detencions, els empresonaments i les tortures a comissaria eren freqüents. L'Anna hagué de canviar de casa en diferents ocasions:

«La meua vida estava dedicada a la lluita. Amb molt poc temps vàrem consolidar l'organització del PSUC

6. Les dinou entrevistes estan transcrites en aquest bloc: <http://alcaldesses1979.blogspot.com>

al Vallès Oriental. Vaig quedar-me embarassada. Quan estava de quatre mesos vàrem haver de fugir i amagar-nos a Barcelona perquè la Guàrdia Civil ens buscava. Més de vint persones de la comarca, militants del PSUC i de CCOO, foren detingudes. Visquérem a Barcelona durant tres mesos, però calia prendre una decisió. Vàrem tornar a arriscant-nos a ser detinguts. Jo tenia molta por perquè sabia de noies a qui havien fet avortar a cops a comissaria. Però sortosament ens varen deixar en pau, tot i que cada nit hi havia davant de casa el Land Rover de la policia.»⁷

El gener de 1974 a Molins de Rei, un mes després de l'atemptat d'ETA contra el president del govern espanyol l'almirall Luis Carrero Blanco, la Guàrdia Civil executà diversos escorcolls en els domicilis de militants de Bandera Roja, un d'ells a casa dels meus pares, on residia fins llavors. El registre policial durà hores. La casa és un casalot gran de pagès de tres plantes, magatzem i eixida al darrera. Tornant d'escola al migdia vaig trobar al portal de l'entrada una parella de la «Benemèrita» acompanyada d'un funcionari del Jutjat de Pau que em va mostrar l'ordre de registre a nom del meu pare, la qual cosa em permeté aturar-los una estona esperant que arribés el pare que estava treballant. Mentre la mare els entretenia, vaig pujar a les golfes i vaig desfer-me d'una bossa de viatge amb publicacions clandestines i vaig fugir per la porta del darrera que dona a un altre carrer.

El pare fou detingut, interrogat i encausat pel delictes de propaganda il·legal pel Tribunal de Orden Público. Al cap d'un any, a Madrid, en el marc del ju-

dici i havent vist els suports escrits i testimonials aportats per la defensa, el fiscal retirà l'acusació.

Aquest esdeveniment propicià que em casés amb el meu company al cap de dos mesos de l'escorcoll i anàrem a viure a Cornellà de Llobregat, en concret al barri de Sant Idelfons, anomenat la «Satèl·lit», capital de l'anomenat llavors per la premsa «el Cinturó Roig del Baix Llobregat». Ens casà el 2 de març de 1974 el bon amic i company de lluita, el sociòleg i jesuïta en Joan Garcia-Nieto París. Fou una cerimònia luctuosa, en un dia gris i plujós; aquell mateix dia a la matinada havien estat executats a la presó Model de Barcelona al «garrot vil» en Salvador Puig Antich i un súbdit alemany que es feia anomenar Sainz Chez. La presència del Land Rover de la Guàrdia Civil a la plaça de l'Església fou el segell d'un jorn i d'una època per a no oblidar mai més.

Ara bé, una cosa és la lluita per les llibertats i una altra és presidir un ajuntament, ésser-ne alcaldessa. Per a nosaltres això anava enllaçat, una era conseqüència de l'altra, un compromís que en possibilitava un altre, continuar treballant per fer realitat aquelles aspiracions per les quals havia lluitat tanta gent. No ens atrevíem ni a entrar en aquells despatxos consistorials, que per a nosaltres significaven el poder en majúscules. En virtut d'uns resultats electorals favorables ens convertírem en la referència municipal de tot l'equip de govern. Ara bé, encapçalar l'oposició antifranquista era una tasca molt concreta i governar n'era una altra ben diferent, més complexa. N'aprenguérem fent jornades d'estudi, llegint i debatent els manuals editats pel CEUM i pel partit, sobretot amb il·lusió, sobre la marxa afrontant la situació i els esdeveniments; una barre-

7. Pàgines 64 i 65, *Les dones i la política*.

ja d'utopia, de responsabilitat, de por, de ganes de fer-ho bé.

«No oblidaré mai l'acte de constitució del nou Ajuntament democràtic. Quan vàrem cantar els 'Segadors' semblava que les parets s'havien d'ensorrar. Interiorment li vaig dedicar l'acte al qui fou l'alcalde de Mollet durant la República, en Josep Fortuny i Torrents, afusellat pels feixistes al Camp de la Bota. Finalitzada la sessió, el secretari de l'Ajuntament i el cap de la policia municipal varen venir a posar-se a les meves ordres. En aquell moment em va caure el món a sobre; ¿què els podia dir jo a aquells homes, gats vells, que em mesuraven les forces? Me'n vaig sortir com vaig poder; en aquell moment va començar el difícil aprenentatge. Al carrer la gent ens donava suport, però allà dintre tot depenia de nosaltres i de la nostra capacitat. No podíem fallar. Era una oportunitat històrica.»

Comparteixo amb l'Anna, la solemnitat d'aquell acte constitucional del nou Ajuntament, sorgit de les urnes, després de molts anys d'abstinència democràtica. A Molins de Rei, la sala de plens era plena a vessar. Totes les anomenades «forces vives» hi eren presents. Vaig demanar a l'escola poder plegar abans de migdia, per ser a les 12 en punt a la Casa de la Vila. Per aquelles ironies de la vida, en entrar em vaig creuar amb membres de la Policia Nacional, perquè la Comissaria Superior de Policia compartia provisionalment, en els baixos de la casa consistorial, dependències amb la Guàrdia Urbana. Alguns dels càrrecs electes, de represaliats per les forces policials, ens havíem transformat en regidors i regidores fruit de l'expressió de la voluntat popular.

Recordo que vaig ajornar la signatura de l'acta d'arqueig, que em presentà el Sr. Depositari, fins després de la Constitució de l'Ajuntament, perquè érem conscients que teníem un presupost amb superàvit econòmic sobre

22

Presa de possessió de la primera Corporació democràtica després de la guerra civil el 3 d'abril de 1979.

el paper, però amb molts dèficits al carrer; vaig acabar rubricant el document comptable en acabar-se la sessió, després que els companys regidors supervisessin els números.

Aquell mateix dia 19 d'abril de 1979, vaig fer dues entrevistes com a alcaldessa electa: una amb una Associació de Veïns i l'altra amb el primer alcalde franquista de 1939, nomenat per la Junta Militar del general Franco. Al capvespre sortírem al balcó per presentar-nos a la població i proposar les prioritats de l'acció de govern. Fou una jornada plena d'emocions personals i de col·lectives, conscients que s'obria una portalada gran, però espantats per la gran responsabilitat que havíem contret.

3. Governar, període 1979-1983, quan tot s'estrenava...

Tant a Mollet com a Molins de Rei, el PSUC havia obtingut un bon resultat electoral, només ens faltava un regidor per a obtenir la majoria absoluta. Governàrem amb les altres forces polítiques, socialistes i convergents. Érem favorables a la creació de governs d'entesa o d'unitat municipal; la motivació es fonamentava en el desig de crear equips de govern forts per escometre el programa i l'actuació municipal. A Molins de Rei, fins i tot els electes de l'ERC i la UCD d'Adolfo Suárez donaren suport al govern.

El procés democràtic era incipient, vulnerable com una criatura acabada de néixer; ens havíem de regir per una llei local encara franquista, malgrat estigués aprovada la nova Constitució Espanyola. L'Estatut s'estava redactant, el Parlament i el Govern autonòmic arribarien més tard, mentre hi hagué la Generalitat Provisional presidida per Josep Tarradellas, amb consellers de totes les forces polítiques parlamentàries. Era prudent dialogar, negociar,

Anna Bosch i Jordi Pujol en la inauguració del parc de la Plana Lledó el 19 de juny de 1982.

consensuar abans de prendre qualsevol acord, no endebades i en sentit figurat, se sentia soroll de sabres als quarters militars, l'exèrcit no havia estat depurat i es temia la possibilitat d'un cop d'estat. Esdevingué el 23 de febrer de 1981, en què el tinent coronel Antonio Tejero Molina amb una dotació de la Guàrdia Civil envaïren a trets les Corts de Madrid, segrestant els diputats/des i el Govern de l'Estat. A València els tancs sortiren al carrer comandats pel tinent general Jaume Milans del Bosch.

Els ajuntaments donàrem mostres de fermesa i d'adultesa democràtiques, malgrat no tenir ni dos anys de rodatge. La gran majoria ens reunírem en sessió permanent a la Casa de la Vila esperant el desenllaç dels esdeveniments, fou una nit llarga de por i de solitud institucional. Tot feia tentines i havíem d'anar amb peus de plom.

«Sempre vàrem treballar en equip, tant dins l'equip municipal comu-

nista com a la Comissió de Govern, on participaven les altres forces (socialistes i CD). El treball en equip ens va permetre ser més eficaços i poder arribar a més llocs. Un alcalde no pot fer res en un Ajuntament com el de Mollet. Vaig tenir la sort de comptar en el meu equip amb dues persones sense les quals res no hauria estat possible durant aquells quatre anys: en Ramon Bellavista, tinent alcalde d'Urbanisme, i en Domingo Miguel, conseller d'Obres i Serveis.

Els funcionaris van respondre millor del que esperàvem. Es va crear un grup eficaç i entusiasta d'uns quants centenars de persones que varen treballar a ple rendiment.»⁸

4. Realitzacions municipals

«De realitzacions municipals n'hi hagué moltes. El Mollet de 1983 era millor del que havíem trobat el 1979: vàrem fer parcs, jardins, escoles, centres socials, asfaltat de carrers, instal·lacions esportives, Teatre Municipal... Però les realitzacions que més em satisfan són aquelles que varen servir per canviar les coses:

- El Pla General, que va planificar el futur de Mollet, baixant dràsticament la possibilitat de l'especulació del sòl i recuperar per al poble les poques zones sense edificar que restaven al casc urbà.
- El Conveni de Gallecs, que fou l'única estratègia viable per aturar el projecte de macrociutat de 250.000 habitants i posar a disposició de Catalunya una zona de 1.300 ha enmig de l'Àrea Metropolitana.

- La recuperació de tradicions, festes populars i símbols, adaptant-los a les necessitats d'avui, amb participació activa de diversos sectors socials i especialment de la joventut.
- El procés de renovació pedagògica i catalanització de l'escola pública. Una tasca realitzada per a mestres i pares però que l'Ajuntament va estimular i a la qual va donar suport.
- L'avenç en el procés de vertebració d'una sola comunitat. Es marcaren unes pautes que difícilment podran ser desateses.
- La revitalització del moviment popular protagonista d'aquella etapa.
- Serveis socials de nou tipus: Centre de planificació familiar, Taller de Minusvàlids Físics, Taller de Minusvàlids Psíquics...

24

Inauguració del taller de disminuïts el 27 de novembre de 1982.

8. Pàgines 67 i 68, *Les dones i la política*.

Inauguració de Casal d'avis de Lourdes 12 de desembre de 1982.

- Els casaments civils a la Sala d'Actes de l'Ajuntament.
- Els canvis de mentalitat de la policia municipal buscant noves formes democràtiques per a garantir la seguretat ciutadana.
- El treball comunitari que va permetre donar feina als parats i millorar algunes obres públiques: voreres, jardins...
- El procés d'Agermanament amb la ciutat italiana de Rivoli (Piemont). Les relacions internacionals són la base per a construir l'Europa dels pobles.»⁹

Somreia, en comprovar la llista de realitzacions i evocant les de Molins de Rei, que coincidien en gran manera.

Deixant de banda el marc polític, força complicat, aquella experiència fou engrescadora. Ploïen propostes de tota mena, a la Casa de la Vila. La con-

tenció havia estat gran i de sobte va ser com si destapessin l'olla i els vapors no es poguessin retenir. No donàvem a l'abast, foren uns anys intensos i creatius. L'equip de govern era el dipositari dels anhels i dels projectes del nostre veïnat; la tasca era treballar amb tothom, frec a frec, i fer-ho viable, malgrat els minsos recursos que eren suplerts per la il·lusió i l'eufòria de la població.

Cobrir els canals, la supressió del pas a nivell, la creació de la biblioteca Pau Vila, l'adquisició de Can Capdevila, de Ca n'Ametller i de Can Bofill. Vam estrenar l'habitatge precursor de la Residència d'Avis, l'Escola de Música, el Centre de Normalització Lingüística, el Centre de Salut, el de Planificació familiar... Vam posar en marxa el planejament urbanístic, els plans d'ocupació, la música i l'esport a les escoles... Recuperarem l'ús de la Federació Obrera, mentre no cessàvem de reclamar-ne el retorn definitiu com a patrimoni dels seus socis legítims, als quals se'ls va arrabassar l'any 1939 en acabar la Guerra Civil. Ens vam agermanar amb Chinandega, a la sacsejada Nicaragua dels 80... Recuperarem la gatzara, la cultura i les festes populars. Tot plegat com una explosió de folia col·lectiva...

Haig de fer constar que vaig ser alcaldessa durant dos períodes municipals plegant de l'alcaldia el 1987, essent mare dues vegades mentre exercia el càrrec l'any 1982 i el 1985. Compaginar maternitat i alcaldia em va fer aterrar i entendre que hi ha vida més enllà de la política representativa. Els homes i les dones aspirem a la igualtat de drets però des de la diferència de gènere, que no és un greuge sinó una riquesa afegida. De tota manera, l'absorció quasi absoluta pel càrrec em va fer decidir deixar-lo i retornar a la meua feina de mestra d'escola.

9. Pàgina 69 i 70, *Les dones i la política*.

5. El Poder i les dones, descoberta... Servei o eròtica? Aprenents de Maquiavel?

Aquesta qüestió és la que més ens va sorprendre essent alcaldesses. Fou una experiència nova, desconeguda fins llavors; segurament, això comportà que ens costés col·locar-nos-hi, com ancestralment han fet els homes. Històricament el poder polític ens havia estat aliè, les dones teníem assignat un altre rol, de subsidiarietat en la família i en el treball, majoritàriament tenint cura de les persones i de la vida. Ignoràvem aquesta violència soterrada o explícita que pren el poder massa sovint. Em ve a la memòria un debat en què discrepàvem, en matèria governativa, amb un company, que em digué: «Recorda que un tros de la vara és meu!» Vaig quedar astorada, mai havia emprat el bastó de comandament, que simbolitza el poder municipal; per a mi tenia connotacions autoritàries i masculistes.

«Per a mi fou una gran sorpresa les dimensions que adquireixen les llui-

tes pel poder dins les institucions, i els canvis que experimenten les persones quan es troben en aquest marc. Veníem d'una escola solidària i voluntarista de la lluita clandestina on ningú hi va a guanyar res i en canvi hi podia perdre molt. Dins l'Ajuntament els esquemes eren del tot diferents i calia tenir les coses molt clares per a resistir-se a aquesta dinàmica. Dissortadament vaig poder constatar que dins del meu grup no tothom les hi tenia. En una de les crisis internes en què el meu càrrec estava en joc, un dirigent del partit em va preguntar si no havia conegut «l'eròtica del poder». En aquell moment no el vaig entendre, i ell va riure de la meua simplicitat. Més endavant vaig saber-ne el significat: sembla que entre els aprenents de Maquiavel que aspiren a professionals de la política, es parteix del principi que el poder és tan atractiu que una vegada conegut és impossible abandonar-lo; a ell es sacrifiquen, doncs, l'ètica, les ideologies i els compromisos. Així vaig

26

Presa de possessió d'Antònia Castellana, alcaldessa de Molins de Rei, el 19 d'abril del 1979.

descobrir que no tots els qui vàrem anar a les institucions en representació d'idees comunistes hi anàvem per defensar uns objectius col·lectius.»¹⁰

L'Anna, en un article per a la revista de Ca la Dona al novembre de 2003, fa la següent reflexió en un article titulat «Estranyes en Política»:

«Un altre element important que resulta desconegut és el nivell de comoditat o de conflicte que les dones trobem en la tasca institucional, especialment quan ens hi hem incorporat com a càrrecs electes. No hi ha gaire reflexió feta en aquest sentit i penso que seria fonamental estimular-la en uns moments en què —després de vint-i-set anys de democràcia— ja hi ha milers de dones que han passat o estan passant per aquesta experiència.

Des de la meua pròpia experiència a l'Alcaldia de Mollet del Vallès (1979-83) us puc parlar de la incomoditat, més encara, del dolor provocat per una quasi escissió entre el que jo era i el que havia de ser pel càrrec que se'm va confiar. I viure en constant escissió representa un desgast important que cal afegir a les dificultats que comporta un exercici honest i responsable del poder. Com que la situació d'escindida és insuportable, constantment s'han d'establir ponts entre una part i l'altra, assajant respostes imaginatives, intentant posar-les en pràctica, i valorant-ne els resultats, per arribar sovint a la conclusió que cal ajustar-les millor o fins i tot, replantejar-les de soca-rel.

L'exercici del poder t'allunya de les persones que t'han posat en aquell

lloc de poder. Te n'allunya perquè entres en un espai on ningú més que tu pot entrar, et dona accés a una informació que no pots compartir, perquè deixa de tenir sentit quan la treus fora d'aquest context, no té el mateix significat quan es mira d'un lloc aliè al poder. Establir ponts amb els/les representats, en aquestes condicions, esdevé gairebé impossible si no es vol caure en la instrumentalització o la cooptació. L'exercici del poder t'atorga una imatge irreal, quasi mítica, que s'imposa per damunt del que tu ets realment. De manera que tothom et veu recoberta d'una aura d'omnipotència i, per tant, espera que utilitzis l'omnipotència a favor dels qui t'han elegit a tu o al projecte en què t'has compromès. Lògicament, la realitat impedeix respondre a les expectatives creades. Una vegada més cal establir ponts impossibles entre expectatives i realitats, per evitar la frustració social.

Després de l'experiència viscuda he passat anys buscant instruments per a analitzar-la i comprendre-la. Em va preocupar especialment arribar a conèixer els motius d'aquesta escissió i això no ho vaig aconseguir fins que vaig trobar-me amb la política de la diferència sexual. La reflexió de les dones italianes va donar sentit a les vivències que havia tingut i em va servir per entendre com som les dones d'estranyes a la política de la representació, i com és gairebé impossible que puguem ser nosaltres mateixes en un marc polític institucional dissenyat i construït pels homes a la seva pròpia mida. L'element bàsic de la política tal com la coneixem és el poder, la dinàmica del poder, l'obtenció del

Comiat d'Anna Bosch al Ple de l'Ajuntament, el 20 de maig de 1983.

28

poder, fins arribar al punt que el poder deixa de ser un instrument per a convertir-se en un fi en si mateix al qual cal sacrificar qual-sevol altre objectiu. Quan el poder esdevé un fi, la violència es justifica per ella mateixa, configurant un cicle infernal en què la vida humana no és res més que un instrument al servei d'aquest poder.

La meva conclusió és que per poder estar les dones a les institucions polítiques tal com som, sense haver-nos de violentar, caldria transformar el caràcter del poder, i aquesta tasca exigeix una força inhumana, titànica, a no ser que només se'n vulgui dulcificar el caràcter. Les dones sabem per experiència que les estratègies indirectes sovint ens donen millors resultats que l'enfrontament cara a cara. Som protagonistes de l'única revolució triomfant del segle XX, i aquesta revolució l'hem feta sense haver de conquerir el poder polític, sense haver creat estructures organitza-

tives que han d'esmerçar grans energies a reproduir-se a si mateixes, sense haver hagut de disparar cap tret. Penso que les dones encara no som prou conscients del que hem fet, dels mecanismes que hem utilitzat, de com ho hem aconseguit. A vegades ens entestem a reproduir els conceptes, instruments i mètodes de canvi social que han estat dissenyats a la mida masculina perquè ens semblen els únics que tenim, però la realitat no és aquesta. Les dones hem posat en el món altres conceptes, instruments i mètodes que s'han demostrat absolutament eficaços per aconseguir canvis socials, sense provocar cap víctima (una altra cosa és la reacció violenta del patriarcat que sí provoca víctimes). Seguint en aquesta línia, em sembla més assenyat mantenir-nos a distància del poder i dedicar tots els esforços de què siguem capaces, a la llum de l'ordre simbòlic femení, per començar a construir en paral·lel unes noves formes de re-

lació política que responguin a la nostra experiència de la vida, amb capacitat per a dinamitar els mateixos fonaments del poder. Davant la crisi de la política actual, que no resol, sinó que agreuja els problemes de la humanitat, les dones tenim la clau per oferir a la societat humana una altra forma d'establir les relacions entre les persones i organitzar la vida col·lectiva. Però, per fer-ho hem de creure en la nostra experiència i en la nostra capacitat.»

6. Consideracions finals

A la Trobada d'Alcaldesses 1979, el 22 de setembre de 2008 al Figaró, en concret a la Casa de la Natura de Vallcàrquera, n'hi assistírem vuit, d'un total de dinou; l'Anna Bosch fou la nostra amfitriona. Preteníem commemorar els 30 anys d'Ajuntaments Democràtics de manera compartida, participativa i reflexionant a posteriori sobre el que va significar aquella experiència com a dones electes, convençudes del

fet que havíem estat molt actives, però havíem endreçat poc les nostres vivències a l'alcaldia. Volíem unencontre propi per repensar des de la nostra perspectiva i posar paraules a tot allò. És evident que si fórem només dinou les electes és perquè el poder era concebut com a cosa d'homes. Ser pioneres ens obliga a recuperar-ho i escriure-ho, perquè els esforços aportats no s'esmunyín; massa sovint el que fan les dones s'esborra i desapareix en el genèric masculí. Altres dones avui continuen la tasca, cada vegada en són més...! Ens ajudà a ordenar la sessió la historiadora Elena Grau Biosca, que va recollir i sintetitzar les diverses aportacions.

Analitzàrem els diferents recorreguts, com hi entràrem, com en sortírem i el que hem fet després. La majoria s'hi varen trobar o en fou una conseqüència lògica perquè estàvem implicades en la lluita per les llibertats; d'altres, fruit de l'efervescència democràtica d'aquell moment. Totes pensaven que era difícil guanyar les eleccions municipals i poc havien imaginat ser alcaldesses.

Trobada d'alcaldesses 1979, el 12 de març de 1983, a la Garriga.

Deixar el càrrec fou per diversos motius: el desgast personal (tot s'hi val...), la dificultat de fer una vida de qualitat, la impossibilitat de compaginar amb les responsabilitats familiars i la cura de les relacions afectives, s'havia complert un programa, millor no eternitzar-se en els càrrecs (higiene democràtica), manca d'energies per seguir renovant el projecte.

Totes hem seguit actives sigui en l'àmbit cultural o a d'altres esferes del teixit associatiu cultural, social i polític. En conjunt es valora positivament el pas per la política local, cadascuna segueix projectant les seves capacitats, contribuint socialment per avançar i continuar transformant la realitat.

Repensar i elaborar l'experiència viscuda ens ha enriquit i ens ha transmès nous coneixements vitals per evitar la desmesura, compatibilitzant més equilibradament l'espai privat i l'espai públic.

En general, l'experiència a les alcaldies mobilitza en nosaltres capacitats i recursos: sentit de legitimitat, capacitat de lideratge, aprendre amb rapidesa, transferir els recursos apresos a la vida professional, avenç intel·lectual, tenacitat a la feina (tot estava per fer), recursos femenins com perspicàcia i capacitat de convenciment.

Com a dones, no n'hi havia prou d'assumir un lloc de poder, sinó que havíem de guanyar-nos el respecte, sobreposar-nos sovint i fer algun cop d'autoritat.

En general, deixar l'alcaldia va significar un nou esforç de reinserció en la vida de cada dia i desprendre's del paper d'alcaldesa.

Col·lectivament, coincidim satisfactòriament que fou una gran oportunitat treballar amb i per a la nostra gent, obtenint una visió més global dels afers públics; ens canvià personalment i maduràrem amb escriure.

30

Alcaldeses i periodistes, dinant. La primera del racó és la periodista Montserrat Minobis; a continuació Anna Bosch, Antònia Castellana (alcaldesa de Molins de Rei), M. Lurdes Vidal (alcaldesa de Pons) i Montserrat Aixelà (alcaldesa de Torroja del Priorat). Al davant i a l'esquerra, la periodista M. Angeles Alcazar. La Garriga, 1983.

En els nous ajuntaments, la presència de les regidores i de les alcaldesses va suposar el trencament d'un imaginari col·lectiu de la vida pública predominant i es posà en marxa un imaginari nou en què les dones també hi som, però volem canviar el llenguatge i les maneres de fer política, més humanitzada (deixant temps per viure i conviure), més compartida i menys jeràrquica.

Un punt en què confluïrem totes és el que s'anomena «la degradació de la política», aquella part destructiva que existeix en les bambolines del poder. Allò de tot val per a mantenir-se en el poder o guanyar unes eleccions...

També hem participat algunes en els actes generals que estan celebrant enguany impulsats per l'anomenada «Collita del 1979», els ajuntaments, les diputacions provincials, la Federació de Municipis i l'Associació Catalana de Municipis. En definitiva, la nostra experiència a les alcaldies i a la política fou profitosa per a nosaltres, per a les dones en general, voldríem que també ho hagi estat per a la nostra gent i per al nostre país.

«Personalment, ha estat molt enriquidor. L'única cosa que em sap greu és no poder compartir aquestes

experiències; espero que algun dia tot això que vaig viure esdevingui patrimoni col·lectiu.»¹¹

Anna, abans que ens deixessis vam compartir aquestes experiències, el teu llegat no ha estat en va, i com va dir una de les companyes alcaldesses en resumir en una frase el que va significar el seu període de mandat municipal: «Encara soc aquí i per sempre».

En el recordatori del teu comiat, al costat de la teva fotografia, hi ha aquest poema del llibre *Al cor de les paraules*, 1995, de la Montserrat Abelló. És preciós i no el puc destriar de tu. La teva vida, la teva passió per la política ha esdevingut patrimoni col·lectiu; gràcies per les teves aportacions. Són un llegat que et transcendeix.

Aquest aire teu suau
i el desig que m'embolcalla
m'omple els ulls
i em vertebra paraules.

Encara que no ho vulgui,
en cada mot que dic
hi ha un bri de tu.

Ja no puc parlar
sense que hi siguis.

31

Agraïments

Vull deixar constància del meu agraïment a la Gebra Serra Bosch, filla de l'Anna, i a la Glòria Arimon Ventura, coordinadora de la revista *Notes*, de Mollet, que m'han encarregat aquest article.

Baix Llobregat, setembre 2009

Bibliografia i articles en què es basa l'article

ALBÓ, N., BUSQUETS, J., MARTÍ, R. *Les dones i la política*. Edicions La Magrana, 1989. Edicions 62 (Introducció de Marina Subirats).

BOSCH PARERAS, Anna «Estranyes en la Política». Revista *Ca la Dona*, (2003).

GRAU BIOSCA, Elena, «Trobada d'Alcaldesses del 1979», 22 de setembre de 2008.

11. Pàgina 70, *Les dones i la política*.